

เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

ทรงศักดิ์ รักพ่วง^๑

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภท กระบวนการสร้าง และผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน วิธีดำเนินการวิจัยเป็นรูปแบบเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน จัดอยู่ในประเภทเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ซึ่งใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่ม โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ สำหรับกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนตั้งเครือข่าย 2) ขั้นตอนดำเนินการ 3) ขั้นพัฒนาและรักษาเครือข่าย และ 4) ขั้นขยายเครือข่าย ในด้านผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง

คำสำคัญ นักวิ่งมาราธอน ประเภทเครือข่ายทางสังคม กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคม ผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคม

^๑นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ E-mail: songsak.rakpuang@gmail.com

วันที่รับบทความ: 28 สิงหาคม 2561 วันที่แก้ไขบทความ: 26 ตุลาคม 2561 และวันตอบรับบทความ: 28 ตุลาคม 2561

Social Network of Marathon Runners

Songsak Rakpuang^a

Abstract

The research is to examine a social network of a marathon runner group in the light of its types, processes, and impacts. This paper proceeds with qualitative method. It found that the aforementioned group is classified as an activity-based network. The major factors of creating a network are an identical preference and a social circumstance, regardless of location. In addition, a network establishment can be divided into four stages namely, 1) primary settlement, 2) management, 3) improvement and maintenance, as well as 4) expansion. The network exerts social, economic, and political impacts.

Keywords: Marathon Runners, Types of Social Network, Formation of Social Network, Social Network Impacts

^aMaster Student, School of Social and Environmental Development National Institute of Development Administration, E-mail: songsak.rakpuang@gmail.com

Received: 28 August 2018, Revised: 26 October 2018, Accepted: 28 October 2018

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี ส่งผลทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีจึงทำให้การติดต่อสื่อสารมีความทันสมัย ก้าวหน้าสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้เครือข่ายทางสังคมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบัน โดยการสร้างเครือข่ายทางสังคม ทำให้มีการติดต่อสื่อสารที่ก่อให้เกิดการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ และอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน ทั้งนี้อาจเริ่มต้นจากผู้คนในกลุ่ม องค์กรเล็กๆ ที่ร่วมกันสร้างชุมชนแนวปฏิบัติของตนเองขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นการสร้างความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน หรือมีแรงปรารถนาที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน ด้วยความคาดหวังและการกำหนดกิจกรรมของกลุ่มตนและวัฒนธรรมใหม่ ภายใต้เงื่อนไขที่ทำให้เครือข่ายนั้นมีอัตลักษณ์ เป็นที่ประจักษ์มีการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับฝ่ายต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้น (Kaikaew, 2013, pp. 1-3)

การสร้างเครือข่ายทางสังคมในปัจจุบันเกิดขึ้นได้หลากหลายวิธี ซึ่งการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านการเล่นกีฬาถือได้ว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากกีฬามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งในด้านสุขภาพ พลานามัย และด้านจิตใจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Vilairat, 2014) ด้วยเหตุนี้กีฬาจึงถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชน โดยในประเทศที่พัฒนาแล้วทั่วโลกอาศัยกระบวนการของกีฬาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้เกิดขึ้น อาทิ นำกีฬามาสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วม สร้างเครือข่ายชุมชน ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกในการดำรงชีวิตที่มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อนานที่ เคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น อันเป็นรากฐานที่ดีของสังคม ทั้งนี้องค์การของประเทศต่างๆ ทั่วโลก จึงได้สนับสนุนให้มีการใช้กีฬาเพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชากร ดังนั้นการกีฬาจึงมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของคนให้มีความสมบูรณ์ด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และจิตใจ มีความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลง โดยการเล่นกีฬาและออกกำลังกายของประชาชนไทย จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชากรในปี 2546, 2547 และ 2550 พบว่าประชาชนมีแนวโน้มของการออกกำลังกายเพิ่มขึ้น คือ จากร้อยละ 29.0 ร้อยละ 29.1 และร้อยละ 29.6 ตามลำดับ โดยผู้ชายมีอัตราการออกกำลังกายสูงกว่าผู้หญิง และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีอัตราการออกกำลังกายสูงกว่านอกเขต อย่างไรก็ตาม พบว่าผู้หญิงและผู้ที่มีอายุอยู่ นอกเขตเทศบาลมีแนวโน้มของการออกกำลังกายเพิ่มขึ้น คือ ผู้หญิงเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 25.3 เป็นร้อยละ 26.7 และผู้ที่มีอายุอยู่นอกเขตเทศบาลเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 25.8 เป็นร้อยละ 27.9 ในปี 2546 และ 2550 ตามลำดับ ในขณะที่ผู้ชายและผู้ที่มีอายุอยู่ในเขตเทศบาลมีอัตราการออกกำลังกายค่อนข้างคงที่ (National Statistical Office [NSO], 2008) จากที่ได้กล่าวไปข้างต้นจะเห็นได้ว่า การกีฬามีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และจิตใจ อีกทั้งสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายทางสังคมได้อย่างดีเยี่ยม

ปัจจุบันการวิ่งมาราธอนเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมมาก โดยที่ผ่านมาการจัดการแข่งขันวิ่งมาราธอนในประเทศไทยได้รับการพัฒนาโดยตลอด จนในปัจจุบันพบว่าการจัดการแข่งขันวิ่งมาราธอนในประเทศไทยทั่วประเทศ รวม 9 ภูมิภาค 76 จังหวัด และกรุงเทพมหานคร มีมากกว่า 300 สนามต่อปี ได้แก่ สนามมาราธอน มี 15-20 สนามต่อปี สนามฮาล์ฟมาราธอน มี 50-75 สนามต่อปี สนามมินิมาราธอน มี 150-175 สนามต่อปี และสนามเดินวิ่งเพื่อสุขภาพ มีมากกว่า 250-300 สนามต่อปี เป็นต้น ซึ่งมีผู้เข้าร่วมการแข่งขัน ประมาณ 750-5,000 คนต่อสนาม (Aieophuket, 2014, pp. 2-4) จากข้อมูลที่ได้กล่าวไปข้างต้นจะพบว่าการเล่นวิ่งมาราธอน เป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่ผู้ที่รักในการออกกำลังกาย เนื่องจากการเล่นวิ่งมาราธอนเป็นกีฬาที่ทำให้ร่างกายแข็งแรง เกิดการเรียนรู้ความอดทนขณะวิ่ง และช่วยให้การทำงานของกล้ามเนื้อมีความเหมาะสม สามารถเล่นได้ทุกเพศ ทุกวัย อีกทั้งยังเป็นกีฬาที่มีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมากในการแข่งขันแต่ละครั้ง ทำให้ได้พบเจอผู้คน ได้สร้างสัมพันธ์ภาพจนก่อให้เกิดเพื่อนใหม่อยู่เสมอ ซึ่งการเล่นวิ่งมาราธอนนอกจากเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และออกกำลังกายเพื่อสุขภาพแล้ว ในอีกแง่มุมหนึ่งการเล่นวิ่งมาราธอนสามารถสร้างสรรคให้เกิดสิ่งดีๆ ในสังคมและส่งเสริมให้เกิดแนวทางในการสร้างเครือข่ายทางสังคมได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การจัดโครงการก้าวคนละก้าว ครั้งที่ 2 เพื่อ 11 โรงพยาบาลศูนย์ทั่วประเทศ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกำลังใจให้กับแพทย์พยาบาล และบุคลากรทางการแพทย์ และเป็นแรงบันดาลใจให้คนไทยหันมาดูแลสุขภาพออกกำลังกายด้วยการวิ่ง (Kongmalai, April 5, 2018, interviewed) อีกทั้งเพื่อระดมทุนทรัพย์ในการจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ที่ยังขาดแคลนให้กับโรงพยาบาลศูนย์ทั้ง 11 แห่งทั่วประเทศ โดยสรุปยอดบริจาคหลังจากเสร็จสิ้นโครงการเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้นประมาณ 1,380 ล้านบาท ซึ่งโครงการก้าวคนละก้าวนี้ นำวิ่งโดยนักวิ่งชื่อดังของเมืองไทย “นายอาทิตย์ วรธา” หรือ “ตูน บอดี้สแลม”

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเล่นวิ่งมาราธอนสามารถเสริมสร้างให้เกิดความร่วมมือกันในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งขั้นตอนและกระบวนการที่ก่อให้เกิดความสำเร็จดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้น จะต้องอาศัยเครือข่ายทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ประสพการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการสร้างเครือข่ายทางสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทของเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน
3. เพื่อศึกษาผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

ทบทวนวรรณกรรม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เพียงลำพัง โดยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์จะมีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ เริ่มตั้งแต่ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ไปจนถึงกลุ่มต่างๆ ทางสังคม ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่จะต้องเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้อง ดังนั้น กลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกัน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และมีเป้าประสงค์หรือจุดมุ่งหมายอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อจะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านั้นร่วมกัน (Rangsom, 2009, p.19) ทั้งนี้ กลุ่มแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ ประเภทแรก คือ กลุ่มที่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกัน โดยมีแบบแผนโครงสร้าง และการแบ่งอำนาจหน้าที่กันอย่างชัดเจน โดยอยู่ภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกลุ่มประเภทที่สอง คือ กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งการรวมกลุ่มของสมาชิกนั้นเกิดขึ้นจากความสนใจในเรื่องที่คล้ายคลึงกันและมารวมตัวกัน โดยมีความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกันเอง ทั้งนี้จะไม่เน้นกฎระเบียบ ข้อบังคับ แต่จะใช้ค่านิยมหรือกติกาเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน (Somsiriwong, 1989, pp. 66-67)

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม

เครือข่ายทางสังคม หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน มีการประสานความร่วมมือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมของสมาชิก เพื่อเสริมสร้างพลังและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โดยอยู่ภายใต้การมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์อันหนึ่งอันเดียวกัน (Budsrittha, 2014, p. 13) ทั้งนี้ การแบ่งประเภทเครือข่าย เพื่อประโยชน์ในการจำแนกกลุ่มคนที่มีอยู่ให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ดังนั้นประเภทของเครือข่ายจึงมีความแตกต่างกันไปตามค่านิยมและกิจกรรมของแต่ละกลุ่มหรือผู้ใช้กิจกรรมเครือข่ายกำหนดขึ้น ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการและนักวิจัยได้จำแนกเครือข่ายทางสังคมไว้หลายประเภท สรุปได้ดังนี้

เครือข่ายเชิงพื้นที่ คือ การรวมตัวกันของกลุ่มที่อาศัยพื้นที่รูปธรรมหรือพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป้าหมายนำทาง (Apakaro, 2004, pp. 85-97) โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย โดยลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงพื้นที่นั้น สามารถจัดลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังมีการแบ่งพื้นที่ตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ (Ratnatilaka Na Bhuket, 2009, pp. 311-312) โดยกิจกรรมของเครือข่ายเชิงพื้นที่นั้นจะอาศัยพื้นที่ทางกายภาพเป็นฐานกำหนดกิจกรรมและประเด็นปัญหา (Ponsri, 2007, pp. 264-265) ส่วนด้านความสัมพันธ์จะมีลักษณะกระบวนการทำงานทั้งในแนวดิ่งและแนวราบ โดยมีการรวมศูนย์กิจกรรมเข้าสู่ส่วนกลางในระดับพื้นที่ขนาดใหญ่ และมีศูนย์ประสานย่อยในพื้นที่ขนาดเล็ก (Viset & Boonserm, 2004, p. 34)

เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่ม โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (Apakaro, 2004, pp. 85-97) โดยเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากประเด็นปัญหาและความสนใจของผู้ที่ทำงานในกิจกรรมนั้นๆ แล้วหาแนวร่วมและพัฒนาเครือข่ายขึ้นมา ดังนั้น กิจกรรมความสัมพันธ์ของเครือข่ายจึงเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของหลายๆ ฝ่ายที่ต้องการจะแก้ไขประเด็นปัญหาเหล่านั้นและใช้ความเป็นเครือข่าวนั้น เป็นเครื่องมือในการพัฒนากิจกรรม ทั้งนี้กิจกรรมการทำงานของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Nirathon, 2000, pp. 21-22) ส่วนใหญ่จะมีลักษณะการทำงานแบบแนวราบ เพราะเกิดจากความสนใจในประเด็นเดียวกันของบุคคล กลุ่ม องค์กร ในขณะที่ความสัมพันธ์มีทั้งแนวดิ่งและแนวราบ แต่โดยส่วนใหญ่เป็นแนวราบ (Apakaro, 2004, pp. 85-97)

เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน โดยมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงานหรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้นๆ (Chareonwongsak, 2000, p. 28) ด้านลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายประเภทนี้ มีการก่อตัวตามภารกิจของกลุ่มผลประโยชน์ โดยกลุ่มผลประโยชน์อาจให้การสนับสนุนในการจัดตั้งเครือข่ายหรือเข้าไปเสริมสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และมีกระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับภารกิจ และเป้าหมายหลักของกลุ่ม (Techaatik et al, 1994, pp. 665-678)

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคม

กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมเป็นขั้นตอนที่จะนำไปสู่การก่อตัวเป็นเครือข่ายในรูปแบบต่างๆ อันจะก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือ มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมของสมาชิก การให้การสนับสนุน ตลอดจนการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยกระบวนการในการสร้างเครือข่ายทางสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน (Chareonwongsak, 2000, p. 61) ดังนี้

ขั้นแรก คือ ขั้นก่อตั้งเครือข่าย กล่าวคือ การสร้างความตระหนักในการสร้างเครือข่าย โดยพิจารณาถึงความจำเป็นและความสำคัญในการสร้างเครือข่าย ความเหมาะสมในการเข้าร่วมเครือข่าย วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเครือข่าย รวมไปถึงการแสวงหาบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิก โดยจะต้องสร้างความคุ้นเคย การยอมรับ และความไว้วางใจ รวมถึงการปลูกจิตสำนึกเพื่ออยากจะมาแก้ปัญหาและพัฒนาาร่วมกัน จากนั้นจึงจัดตั้งเครือข่าย โดยการสร้างแนวความคิด จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ร่วมกัน นอกจากนั้นต้องพิจารณาถึงผลของเครือข่าย ว่าส่งเสริมประโยชน์ด้านใดบ้าง และระยะเวลาในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าวนานเท่าใด

ขั้นที่สอง คือ ขั้นดำเนินการ กล่าวคือ การกำหนดกิจกรรม บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และทิศทางในการดำเนินตามนโยบายแผนงาน หรือกิจกรรมของเครือข่าย โดยจัดทำระบบกลไกการทำงาน

เช่น ระบบการสื่อสารการประสานงาน การสนับสนุน และการระดมและจัดสรรทรัพยากรของเครือข่าย เป็นต้น โดยมีการแบ่งปันใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีการตกลงในเรื่องการบริหารจัดการเครือข่าย อีกทั้งต้องมีการปรับกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อประโยชน์ของเครือข่าย ทั้งนี้ เครือข่ายจะต้องมีความรู้เพียงพอที่จะทำกิจกรรม ดังนั้นจึงต้องเสริมความรู้ที่จำเป็น อาจมีการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย เรียกว่าเป็นกลุ่มศึกษาเรียนรู้ และเป็นที่มาของการสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้

ขั้นที่สาม คือ ขั้นพัฒนาและรักษาเครือข่าย กล่าวคือ การสร้างความรู้สู่ความเป็นเจ้าของและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างสมาชิกเครือข่าย โดยการรักษาความสัมพันธ์ การจูงใจ การสนับสนุนในด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการเครือข่าย ทั้งนี้อาจมีการจัดฝึกอบรมสัมมนา หรือจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพและความรู้ รวมไปถึงแสวงหาและสร้างผู้นำรุ่นใหม่เพื่อดำเนินกิจกรรมในอนาคต นอกจากนี้ควรมีการติดตามและประเมินผลเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาการดำเนินงานของเครือข่าย

และขั้นตอนสุดท้าย คือ ขั้นขยายเครือข่าย กล่าวคือ การขยายกิจกรรมของเครือข่ายทั้งในการแลกเปลี่ยน การระดมทรัพยากร การพัฒนาและถ่ายทอดประสบการณ์และองค์ความรู้ไปสู่องค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งนี้ เมื่อผลงานรูปธรรมของเครือข่ายปรากฏชัดเจนก็จะทำให้ความสัมพันธ์ในเครือข่ายแน่นแฟ้นมากขึ้น อยากรที่จะเรียนรู้ร่วมกัน และขยายกิจกรรมหรือขยายกลุ่มเครือข่ายออกไปให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับผลของเครือข่ายทางสังคม

เมื่อมีการเกิดขึ้นของเครือข่ายทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายประเภทใดก็ตาม เครือข่ายในแต่ละประเภทนั้นจะต้องมีกระบวนการทำงานของเครือข่าย ซึ่งสิ่งที่ได้รับนอกเหนือจากผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้แล้ว ในอีกแง่มุมหนึ่งเครือข่ายทางสังคมจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่าย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Apakaro, 2004, p. 106) โดยผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคม สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง ดังนี้

ผลของเครือข่ายทางสังคมด้านสังคม

ประการแรก คือ ผลในด้านการเกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลและผู้ที่เข้ามาดำเนินงานร่วมกับเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้และเป็นทุนภายในตัวเอง คือ ทุกคนมีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์มากขึ้น หลังจากที่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการทำงานร่วมกัน โดยกระบวนการเรียนรู้นั้นจะช่วยให้บุคคลและองค์กรได้มีการปรับตัวในการแสวงหาความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ และแนวร่วมใหม่อย่างต่อเนื่อง (Apakaro, 2004, p. 107) ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้ยิ่งเครือข่ายมีอัตราความเร็วแลกเปลี่ยน (Velocity of exchange) สารสนเทศและความรู้ระหว่างสมาชิกมากขึ้นเท่าใด เครือข่ายนั้นก็ยิ่งเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น เพราะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือบทเรียนใหม่ๆ ที่ค้นพบขึ้นมาจะช่วยต่อยอดความคิด

และความรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่าย ซึ่งเป็นผลให้การทำงานในด้านต่างๆ ของเครือข่ายมีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะนำไปสู่การเกิดประสิทธิผลในการดำเนินงาน

ประการที่สอง ผลในด้านการก่อให้เกิดเวทีกลางในการประสานงานร่วมกัน กล่าวคือ เครือข่ายทางสังคมเป็นช่องทางหนึ่งที่เกิดการประสานความเข้าใจระหว่างกันในด้านต่างๆ ทั้งด้านวัตถุประสงค์ ด้านขอบข่าย ด้านแผนการทำงาน ด้านวิธีการทำงาน ตลอดจนแนวทางปฏิบัติให้ไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ (Budsrittha, 2014, p. 36) อันจะส่งผลให้เกิดความช่วยเหลือกันในด้านสังคม โดยท้ายที่สุดนี้เครือข่ายทางสังคมอาจเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดภาคประชาสังคมขึ้นได้

ประการที่สาม ผลในด้านการก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เมื่อเครือข่ายมีกระบวนการทำงานที่เข้มแข็งและสามารถแก้ไขปัญหาของเครือข่ายได้แล้ว เครือข่ายและสมาชิกในเครือข่ายก็สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ โดยในการพึ่งพาตนเองนั้น เป็นทั้งการพึ่งพาในเรื่องของทุน ทรัพยากร ความรู้ และการจัดการ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมและการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายที่ต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น กลุ่มเกษตรกรที่ทำงานด้านเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรอินทรีย์ที่ร่วมกันผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปลอดสารเคมีให้แก่ผู้บริโภค และพัฒนากลุ่มตนเองเป็นเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ในด้านเศรษฐกิจและสังคม (Apakaro, 2004, pp. 106-107)

ผลของเครือข่ายทางสังคมด้านเศรษฐกิจ

ผลของเครือข่ายทางสังคมด้านเศรษฐกิจ คือ ผลในด้านการเกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นในสังคมไทยเครือข่ายที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่แล้ว มักจะเป็นเครือข่ายในเชิงพื้นที่ ที่ภาคประชาชนได้ร่วมกันก่อตัวขึ้น โดยมองเห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ ป่าลุ่มน้ำ ซึ่งหากไม่มีการรวมกลุ่มกัน กระบวนการดังกล่าวอาจไม่เกิดขึ้น สุดท้ายก็กลายเป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข ดังนั้น การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายจึงถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของเครือข่ายในการที่จะร่วมกันพัฒนาและจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งเครือข่ายเพื่อการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นนี้มีพลังการขับเคลื่อนในหลาย ๆ พื้นที่ เช่น เครือข่ายสิ่งแวดล้อมในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นต้น (Apakaro, 2004, p. 107) ทั้งนี้หากมีการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมก็จะนำมาซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นของเครือข่ายและท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย

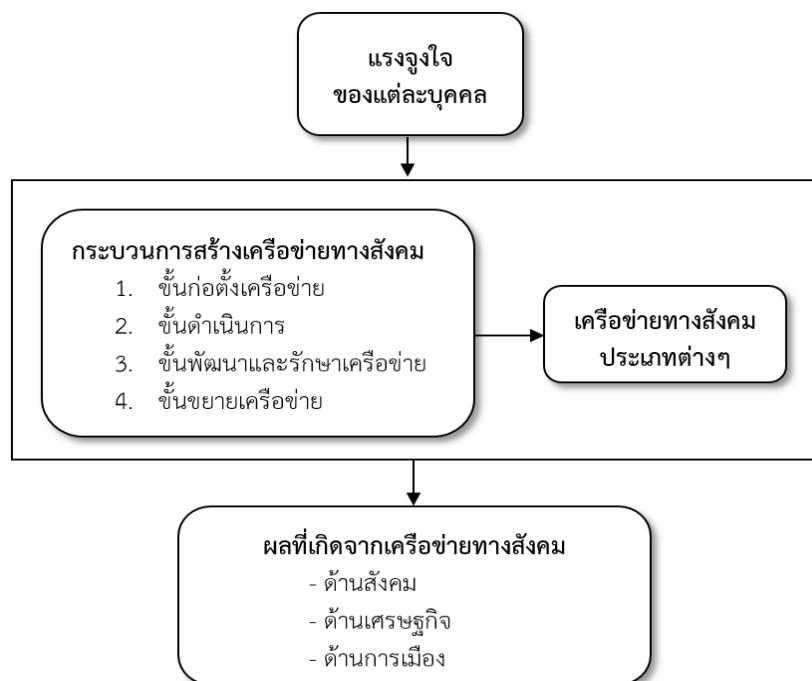
ผลของเครือข่ายทางสังคมด้านการเมือง

ประการแรก คือ ผลในด้านการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา โดยกลุ่มเครือข่ายจำนวนไม่น้อยเช่นกัน ที่พยายามผลักดันในการแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มองค์กรของตน แต่ส่วนหนึ่งไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากปัญหาที่ประสบอยู่นั้นเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรอื่นหรือเป็นปัญหาอื่นๆ การรวมกลุ่มและการประสานงานกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา เพราะเป็นการระดมความคิดเห็น และความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม (Apakaro, 2004, p. 106) ซึ่งหากไม่มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายแล้วโอกาสในการแก้ปัญหานั้นอาจไม่ได้รับการตอบสนองเพราะขาดแนวร่วมในการดำเนินงาน

ประการที่สอง ผลในด้านการเกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย กล่าวคือ เครือข่ายสามารถที่จะเป็นผู้ปลุกกระแสบางเรื่อง เพื่อปลุกให้สังคมเกิดความตื่นตัวในเรื่องนั้นๆ และอาจรวมถึงการขยายผลออกไปในวงกว้างขึ้นได้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความกว้างและความเข้มแข็งของเครือข่าย รวมไปถึงความสามารถของเครือข่ายในการครอบคลุมกลุ่มคนหลักๆ ของสังคม ความต่อเนื่องของกิจกรรม และความเป็นเอกภาพในการร่วมมือ (Budsrittha, 2014, p. 35) ซึ่งปัจจุบันประเด็นปัญหาสาธารณสุขจำนวนมากไม่น้อยที่เกิดขึ้นและสามารถนำไปสู่ข้อยุติด้วยพลังของเครือข่ายและการจัดการในเชิงนโยบาย ตัวอย่างเช่น การรวมตัวกลุ่มองค์กรเครือข่ายที่ทำงานในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่พยายามผลักดัน พระราชบัญญัติป่าชุมชนฉบับประชาชนให้มีการนำเสนอสู่การพิจารณาของรัฐสภา และการจัดทำมาตรฐานการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศ เป็นต้น กระบวนการดังกล่าวถือว่าเป็นพลังของเครือข่ายในการร่วมผลักดันประเด็นปัญหาเชิงนโยบาย เพราะว่าปัญหาบางปัญหานั้นมีความเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ซึ่งบางครั้งไม่สามารถที่จะแก้ไขด้วยพลังของเครือข่ายและชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น การเชื่อมประสานกับเครือข่ายและภาคีอื่นๆ จึงทำให้เครือข่ายมีอำนาจในการต่อรองที่สูงขึ้น และหากยังมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอข้อมูลอย่างถูกต้องแล้ว กระบวนการนั้นก็必将นำไปสู่การแก้ไขปัญหาเชิงนโยบายได้

และประการสุดท้าย ผลในด้านการเกิดอำนาจหรือพลังอำนาจที่แฝงอยู่ เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มองค์กรและเครือข่าย อำนาจหรือการต่อรองนี้จะไม่มีการเกิดขึ้นได้ หากไม่มีการรวมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เข้าด้วยกัน พลังอำนาจของการรวมกลุ่มนี้บางครั้งอาจไม่ส่งผลที่เป็นรูปธรรมโดยตรง แต่เป็นพลังหรือประโยชน์ในทางอ้อมที่บรรดากลุ่มหรือเครือข่ายอื่นๆ ให้ความสนใจและสามารถนำมาเป็นการต่อรองในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Apakaro, 2004, p. 107)

แนวคิดนำในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) โดยใช้วิธีการแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยอาศัยการแนะนำของหน่วยตัวอย่างที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้ว กล่าวคือ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นการสร้างเครื่องช่วยของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน มาก่อน 1 คน แล้วให้ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญท่านนั้นระบุรายชื่อผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญท่านต่อไป จากนั้นจึงให้ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญท่านใหม่ ระบุชื่อผู้เชี่ยวชาญท่านต่อไป จนกระทั่งได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญครบตามจำนวนที่ต้องการ ซึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญใช้การพิจารณาจากการเป็นแกนนำของกลุ่มนักวิ่งในเครือข่ายต่าง ๆ และการมีประสบการณ์ด้านการวิ่งไม่น้อยกว่า 2 ปี รวมถึงความเชี่ยวชาญในด้านการวิ่งและการมีบทบาทสำคัญในโครงการก้าวคนละก้าว โดยกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการศึกษานี้มีจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ประกอบด้วย แกนนำนักกีฬามาราธอนจำนวน 9 คน ผู้ดำเนินการจัดการแข่งขันวิ่งมาราธอน จำนวน 3 คน และผู้ให้การสนับสนุนการจัดการแข่งขันวิ่งมาราธอน จำนวน 3 คน อีกทั้งยังใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการวิ่งมาราธอน ร่วมรับรู้ รับฟัง และรับทราบข้อมูลต่าง ๆ กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ตลอดจนศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผ่านเอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาประกอบในการศึกษานี้ด้วย เพื่อให้การศึกษานี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังใช้การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Triangulation) และการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเริ่มจากการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การจดบันทึก รวมถึงการสังเกตในวาระต่างๆ กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมาวิเคราะห์เนื้อหา ด้วยการจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นและหัวข้อ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ตีความตามหลักตรรกะ (Logical Reasoning) เทียบเคียงกับแนวคิด ทฤษฎี ควบคู่บริบท สุดท้ายจึงนำข้อมูลมาสังเคราะห์ผล และเขียนสรุปผลการศึกษาโดยการบรรยายเชิงพรรณนา (Description) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัย

ประเภทเครื่องช่วยทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

ประเภทเครื่องช่วยทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน สามารถอธิบายจาก 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) สาเหตุของการรวมกลุ่มกันของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน 2) ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มนักวิ่งมาราธอน และ 3) ลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน ซึ่งประเด็นดังกล่าวจะทำให้เห็นความเชื่อมโยงของกลุ่มผ่านรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มว่ามีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะใด อีกทั้งจะทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์หลักในการรวมกลุ่ม รวมถึงได้เห็นลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกภายในกลุ่ม อันจะส่งผลให้ทราบถึงประเภทเครื่องช่วยทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

สาเหตุของการรวมกลุ่มกันของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

สาเหตุของการรวมกลุ่มกันของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ

1) ความสนใจในประเด็นเดียวกันหรือมีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกัน คือ การรักและชื่นชอบด้านการวิ่งเพื่อส่งเสริมให้ตนเองมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและมีจิตใจที่สมบูรณ์ รวมไปถึงได้พบเจอเพื่อนนักวิ่งทั้งคนเก่าและคนใหม่ (Jiroajvanichakorn, November 24, 2017, interviewed)

2) ความต้องการแบ่งปันและส่งต่อสิ่งดี ๆ ให้กับผู้อื่น เนื่องจากมองว่าการส่งต่อเป็นเรื่องสำคัญที่ควรต้องปลูกฝังค่านิยมดังกล่าวให้กับคนในสังคม โดยหากสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการให้และการแบ่งปัน สิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้สังคมไทยมีบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน รวมถึงสังคมไทยจะมีความน่าอยู่มากยิ่งขึ้น (Supasap, October 18, 2017, interviewed)

3) การได้รับการเชิญชวนจากเพื่อนหรือคนรอบข้างให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน โดยสมาชิกแต่ละคนมีความเต็มใจที่จะมารวมกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกัน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งไม่ได้มีการบังคับแต่อย่างใด บางคนมารวมกลุ่มเป็นเครือข่ายด้วยความชอบส่วนตัว แต่บางคนมารวมกลุ่มโดยการชักชวนจากเพื่อน ญาติพี่น้อง หรือสมาชิกในกลุ่ม (Lertsukittipongsa, December 5, 2017, interviewed)

ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน มีลักษณะความสัมพันธ์ 2 รูปแบบ คือ แนวราบ ในรูปแบบลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ และแนวตั้ง ในรูปแบบลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ แต่ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่ของเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนจะเน้นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เนื่องจากกลุ่มนักวิ่งมาราธอนเป็นผู้ที่รักอิสระ มีลักษณะนิสัยเอื้ออาทร ชอบช่วยเหลือ มีความเป็นกันเอง ส่งผลให้สมาชิกในเครือข่ายอยู่กันแบบพี่น้อง ถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่เน้นการบังคับกัน เน้นความเท่าเทียม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงมีการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ให้กันอยู่เสมอ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ (Supasap, October 18, 2017, interviewed) แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มนักวิ่งมาราธอน บางเครือข่ายมีลักษณะแนวตั้งในรูปแบบลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มนักวิ่งมาราธอนในช่วงแรกมีลักษณะแนวราบ ในรูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ จนกระทั่งเมื่อกลุ่มเกิดการพัฒนาไปสู่การจัดตั้งเป็นชมรม โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการมาดำรงตำแหน่งต่างๆ เช่น ประธาน รองประธาน เภรัญญิก เลขานุการ ฝ่ายปฏิคม เป็นต้น ซึ่งการแบ่งโครงสร้างหน้าที่นั้นจะส่งผลให้เครือข่ายมีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นทางการเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่อย่างไรก็ตามสมาชิกในกลุ่มจะยังคงความสัมพันธ์ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการไว้ คือ อยู่กันแบบพี่น้อง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เน้นสายการบังคับบัญชา (Sangkapo, October 25, 2017, interviewed)

ลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

ลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ แนวราบ ในรูปแบบลักษณะการดำเนินงานที่ไม่เป็นทางการ และแนวตั้ง ในรูปแบบลักษณะการดำเนินงานที่เป็นทางการ แต่ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่จะเน้นการทำงานแบบแนวราบ ในรูปแบบลักษณะการดำเนินงานที่ไม่เป็นทางการ โดยภายในเครือข่ายอาจจะมีการกำหนดตำแหน่งสายการบังคับบัญชาที่เป็นรูปธรรม แต่อย่างไร

ก็ตามในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายนั้น จะไม่เน้นให้ความสำคัญกับสายการบังคับบัญชา ในทางกลับกันจะให้ความสำคัญกับการทำงานที่อยู่บนพื้นฐานความเท่าเทียม ช่วยเหลือ เกื้อกูล เน้นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี โดยเปิดโอกาสให้สมาชิก ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ มีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เน้นการทำงานด้วยจิตอาสาตามความถนัดของสมาชิก โดยใช้ระบบความสมัครใจ ไม่เน้นการบังคับ ซึ่งเหล่านี้ทำให้ในการดำเนินงานจึงอาจไม่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อรักษาบรรยากาศของการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดี (Samutthong, October 17, 2017, interviewed)

จากผลการศึกษาทั้ง 3 ประเด็น พบว่า เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่ม โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ อีกทั้งในการรวมกลุ่มส่วนใหญ่เกิดจากความสนใจในประเด็นเดียวกัน คือ ความสนใจในด้านการวิ่ง ซึ่งไม่ได้เกิดจากการสนับสนุนของกลุ่มผลประโยชน์ ในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่าย มีทั้งแนวตั้งและแนวนราบ แต่ส่วนใหญ่จะเน้นความสัมพันธ์ในแนวนราบที่ไม่เป็นทางการ เน้นความเท่าเทียม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในด้านลักษณะการดำเนินงาน ส่วนใหญ่เน้นการทำงานแนวนราบในรูปแบบลักษณะการดำเนินงานที่ไม่เป็นทางการ ส่งผลให้เน้นการทำงานด้วยจิตอาสาตามความถนัดของสมาชิก โดยทำงานร่วมกันบนพื้นฐานการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน มากกว่าการทำงานแบบสายการบังคับบัญชา ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนจัดอยู่ในประเภท “เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม”

กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนก่อตั้งเครือข่าย กล่าวคือ การสร้างความตระหนักในการสร้างเครือข่าย โดยพิจารณาถึงความสำคัญในการสร้างเครือข่าย ความเหมาะสมในการเข้าร่วมเครือข่าย วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเครือข่าย รวมไปถึงการแสวงหาบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิก จากนั้นจึงจัดตั้งเครือข่าย โดยการสร้างแนวความคิด จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งวัตถุประสงค์ร่วมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน คือ การได้ออกกำลังกายด้วยการวิ่ง เพื่อส่งเสริมให้ตนเองมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและมีจิตใจที่สมบูรณ์ อีกทั้งเพื่อความต้องการแบ่งปันและส่งต่อสิ่งดี ๆ ให้กับผู้อื่น รวมไปถึงได้พบเจอเพื่อนนักวิ่งทั้งคนเก่าและคนใหม่ โดยสมาชิกแต่ละคนมีความเต็มใจที่จะมารวมกลุ่มกัน บางคนมารวมกลุ่มเป็นเครือข่ายด้วยความชอบส่วนตัว แต่บางคนมาร่วมกลุ่มโดยการชักชวนจากเพื่อน ญาติพี่น้อง หรือสมาชิกในกลุ่ม (Saonuan, January 31, 2018, interviewed)

2) ขั้นตอนดำเนินการ กล่าวคือ การกำหนดบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ และทิศทางในการดำเนินนโยบายแผนงาน หรือกิจกรรมของเครือข่าย โดยจัดทาระบบกลไกการทำงาน เช่น ระบบการสื่อสาร การประสานงาน การสนับสนุน และการระดมและจัดสรรทรัพยากรของเครือข่าย เป็นต้น ซึ่งลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ แนวนราบ ในรูปแบบลักษณะการดำเนินงานที่ไม่เป็นทางการ และแนวตั้ง ในรูปแบบลักษณะการดำเนินงานที่เป็นทางการ แต่ทั้งนี้ส่วนใหญ่เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนจะเน้นการทำงานในรูปแบบแนวนราบ เนื่องจากกลุ่ม

นักวิ่งมาราธอนมีความสัมพันธ์ที่เป็นกันเอง ไม่เน้นความเป็นทางการ ส่งผลให้ในการดำเนินงานจึงเน้นการทำงานด้วยจิตอาสาตามความถนัดของสมาชิก ทำงานร่วมกันบนพื้นฐานการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มากกว่าการทำงานแบบสายการบังคับบัญชา ส่วนลักษณะความสัมพันธ์ทั้งแนวดิ่งและแนวราบ แต่โดยส่วนใหญ่จะเน้นแบบแนวราบในรูปแบบลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการนี้แสดงให้เห็นถึง ความเท่าเทียมกันของสมาชิก รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Tiammek, November 14, 2017, interviewed)

3) **ขั้นพัฒนาและรักษาเครือข่าย** กล่าวคือ หลังจากที่สมาชิกภายในกลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแล้ว หลังจากนั้นเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนจะมีกระบวนการสร้างความรู้สึกรู้สึกความเป็นเจ้าของและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับสมาชิก ผ่านการจัดกิจกรรมเชิงอบรม เพื่อการเพิ่มศักยภาพของเครือข่าย ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และสมาพันธ์ชมรมเดินวิ่งเพื่อสุขภาพไทย ที่ให้การสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณ องค์กรความรู้ และเรื่องอื่นๆ ตามความต้องการของเครือข่าย ทั้งนี้ในการดำเนินงานตามขั้นตอนดังกล่าวมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการติดตามและประเมินผลเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานของเครือข่ายให้เกิดการต่อยอดควบคู่ไปกับการพัฒนาที่เท่าทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อรักษาให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ บนพื้นฐานของความยั่งยืน (Nateethanasarn, December 7, 2017, interviewed)

4) **ขั้นขยายเครือข่าย** กล่าวคือ การขยายกิจกรรมของเครือข่ายทั้งในการแลกเปลี่ยน การระดมทรัพยากร การพัฒนาและถ่ายทอดประสบการณ์และองค์ความรู้ไปสู่องค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ โดยเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนมีการประสานงานกับเครือข่ายอื่น เช่น เครือข่ายชมรมจักรยาน เครือข่ายฟุตบอล เครือข่ายช่างภาพ เครือข่ายด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการต่อยอดองค์ความรู้และขยายเครือข่ายให้เกิดความเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนในสังคม (Chanpongsri, December 9, 2017, interviewed)

ผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

ผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง ดังนี้

ผลด้านสังคม

ด้านสังคม พบว่า การวิ่งก่อให้เกิดการสร้างมิตรภาพที่ดีระหว่างนักวิ่งด้วยกันเอง ทั้งนักวิ่งหน้าเก่าและนักวิ่งหน้าใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากการวิ่งเป็นการออกกำลังกายที่ช่วยส่งเสริมให้นักวิ่งมีสุขภาพที่แข็งแรง จึงทำให้บางคนหันมาออกกำลังกายด้วยการวิ่งและตระหนักกับการดูแลสุขภาพของตนเองมากยิ่งขึ้น (Tiammek, November 14, 2017, interviewed) อีกทั้งการวิ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับสังคมไทย อาทิ การเสียสละ การให้และการแบ่งปัน เป็นต้น โดยปัจจุบันมีการจัดงานวิ่งการกุศลเพื่อช่วยเหลือกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่ขาดโอกาส รวมถึงใช้การวิ่งเป็นสื่อกลาง เพื่อ

ระดมทุนในการช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการก้าวคนละก้าว เพื่อระดมทุนทรัพย์ในการจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ที่ยังขาดแคลนให้กับโรงพยาบาล และเพื่อเป็นกำลังใจให้กับบุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงเป็นแรงบันดาลใจให้คนไทยหันมาดูแลสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย (Kongmalai, April 5, 2018, interviewed) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า การวิ่งเปรียบเสมือนเวทีกลางในการประสานงานร่วมกัน โดยใช้การจัดกิจกรรมเป็นช่องทางที่ก่อให้เกิดการประสานความเข้าใจระหว่างกันในด้านต่างๆ อันจะส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยกระบวนการเรียนรู้นั้นจะช่วยให้อุทิศและองค์การได้มีการปรับตัวในการแสวงหาความรู้ใหม่ และแนวร่วมใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม ซึ่งตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การจัดงานวิ่งเทรล CompressportUTN100 ณ อำเภอปัว จังหวัดน่าน ซึ่งหลังจากเสร็จกิจกรรมงานวิ่ง ผู้จัดได้มีการรวบรวมเงินไปบริจาคให้กับพื้นที่และได้นำเงินส่วนหนึ่งไปสร้างสนามเด็กเล่นให้กับโรงพยาบาลบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นความต้องการของโรงพยาบาลเองที่อยากจัดตั้งสนามเด็กเล่นไว้ให้บริการแก่เด็กที่มารับการรักษาพยาบาล อีกทั้งมีการแจกทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่อำเภอปัว จังหวัดน่าน รวมถึงมีการนำสิ่งของไปบริจาคให้กับคนในชุมชน โดยกิจกรรมเหล่านี้เป็นหนึ่งในความต้องการของพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของผู้จัดงานที่ต้องการคืนกำไรสู่สังคม (Jantawong, October 25, 2017, interviewed) นอกจากนี้ การวิ่งก่อให้เกิดความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในสังคม โดยผลสัมฤทธิ์จากโครงการก้าวคนละก้าวเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคมที่แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยการระดมทุนจำนวนหนึ่งช่วยเหลือจัดซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์มอบให้กับโรงพยาบาล ซึ่งความสำเร็จจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากขาดพลังน้ำใจ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชนทั่วทั้งประเทศ รวมถึงความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

ผลด้านเศรษฐกิจ

เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน ส่งเสริมให้เกิดการสร้างอาชีพและรายได้ ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจ กระตุ้นให้เกิดการจับจ่ายใช้สอย โดยจากการรวบรวมสถิติการจัดงานวิ่งทั่วประเทศ ซึ่งได้รวบรวมการแข่งขันวิ่งทุกระดับ พบว่า ปี พ.ศ.2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 696 รายการ เฉลี่ยเดือนละ 58 รายการ หรือสัปดาห์ละ 13 รายการ เพิ่มขึ้นถึง 225 รายการจากปี พ.ศ.2559 ที่มีการจัดแข่งขัน 471 รายการ (BLT Bangkok, 2017) ทั้งนี้หากพิจารณาในด้านงบประมาณการจัดงานวิ่งจะพบว่า งบประมาณขั้นต่ำในการจัดงานวิ่งระยะมินิมาราธอน ประมาณ 800,000 ล้านบาท/ครั้ง ส่วนระยะฮาล์ฟมาราธอน ประมาณ 2,000,000 ล้านบาท/ครั้ง และระยะมาราธอน ประมาณ 5,000,000 ล้านบาท/ครั้ง โดยในปี พ.ศ.2560 มีเงินสะพัดไม่ต่ำกว่า 560-3,500 ล้านบาท ซึ่งงบประมาณในการจัดแข่งขันก็จะนำไปใช้จ่ายในส่วนต่างๆ ทั้งเสียประจำการแข่งขัน เหยี่ยุที่ระลึก ของรางวัล ค่าน้ำดื่ม อาหาร อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงค่าเบี้ยเลี้ยงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่กรรมการไปจนถึงพนักงานทำความสะอาด ซึ่งต้องใช้เจ้าหน้าที่เป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ภายในประเทศได้อย่างมหาศาล และกลับคืนมาเป็นภาษีให้ภาครัฐในเกือบทุกด้าน (Jiroajvanichakorn, November 24, 2017, interviewed) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนช่วยส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยเมื่อมีการจัดงานวิ่งจะส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ในพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ เช่น การจัด

งานวิ่งเทรล CompressportUTN100 ณ อำเภอปัว จังหวัดน่าน ชาวบ้านนำสินค้าออกมาจำหน่าย ซึ่งเป็นการสร้างอาชีพและทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น รวมถึงเหรียญรางวัลที่ใช้แจกเป็นของที่ระลึกในงานครั้งนี้ จัดทำโดยใช้ผ้าทอที่ผลิตโดยชาวบ้าน และมีการจัดให้นักวิ่งพักโฮมสเตย์ของชาวบ้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน (Jantawong, October 25, 2017, interviewed)

ผลด้านการเมือง

ด้านการเมืองพบว่า ในการรวมกลุ่มเครือข่ายนั้น ช่วยเพิ่มพลังอำนาจในการต่อรองให้กับเครือข่าย ส่งผลให้ในการติดต่อ ประสานงานกับเครือข่ายอื่นหรือหน่วยงานอื่นสามารถทำได้สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนยังสามารถผลักดันให้เกิดนโยบายขึ้นได้ เพราะเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนสามารถที่จะปลูกกระแสให้สังคมเกิดความตื่นตัวในเรื่องสุขภาพ ตามที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้จัดการประชุมนานาชาติ ISPAH เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกาย จนท้ายที่สุดได้นำไปสู่การเสนอแนวทางให้กับคณะรัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้เล็งเห็นถึงประโยชน์จากการออกกำลังกาย จึงได้มีนโยบายส่งเสริมการออกกำลังกายทุกบ่ายวันพุธขึ้น โดยให้ทุกกระทรวง ทบวง กรม นำนโยบายดังกล่าวไปถือปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือว่าเป็นพลังของเครือข่ายในการร่วมผลักดันประเด็นเชิงนโยบาย เพราะว่าประเด็นปัญหาบางประการนั้นมีความเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ดังนั้นต้องอาศัยการเชื่อมประสานกับเครือข่ายและภาคีอื่นๆ ที่จะทำให้เครือข่ายมีอำนาจในการต่อรองที่สูงขึ้น สุดท้ายจึงนำไปสู่กระบวนการผลักดันในเชิงนโยบายได้ (Tiammek, November 14, 2017, interviewed) นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงปรากฏการณ์โครงการก้าวคนละก้าวของตูน บอดี้สแลม จะพบว่า เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนส่งผลเกิดการสร้างบรรยากาศของความสามัคคี และความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในสังคม รวมถึงทุกภาคส่วนและทุกฝ่ายทางการเมือง ซึ่งให้ความร่วมมือและสนับสนุนโครงการโดยไม่แบ่งฝ่ายกัน อันนำมาสู่ความปรองดองและหยุดความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงนี้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การวิ่งผ่านจังหวัดต่างๆ ตั้งแต่ภาคใต้จนถึงภาคเหนือของประเทศไทย ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากประชาชนคนไทยทุกพื้นที่ทุกจังหวัด โดยเฉพาะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังคงปัญหาเรื่องความสงบในพื้นที่ แต่โครงการก้าวคนละก้าวได้สร้างรอยยิ้มและความสามัคคีให้คนไทยในพื้นที่ดังกล่าว โดยการวิ่งของตูน บอดี้สแลม ทำให้เห็นรอยยิ้มที่แสดงออกถึงความสุขอย่างยิ่งแท้จริงของชาวบ้านในพื้นที่ที่ออกมาให้กำลังใจและร่วมสมทบเงินเข้าโครงการ ทำให้เห็นบรรยากาศของการที่พี่น้องประชาชนต่างพากันออกมาบริจาคเงินและส่งกำลังใจ โดยไม่ได้มีการแบ่งแยกเพศ เชื้อชาติ และศาสนา ดังนั้นในการวิ่งครั้งนี้จึงไม่ใช่การวิ่งเพื่อระดมทุนช่วยเหลือโรงพยาบาลเพียงอย่างเดียว แต่ยังช่วยสร้างรอยยิ้ม ความสามัคคีให้กับคนไทย และที่สำคัญได้สร้างความปรองดองหรือแม้กระทั่งลดความขัดแย้งทางการเมือง ทำให้สังคมไทยมีบรรยากาศความสุขใจ แบบที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ (Kongmalai, April 5, 2018, interviewed)

สรุปและอภิปรายผล

เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนจัดอยู่ในประเภทเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่ม โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งในการรวมกลุ่มเกิดจากความสนใจในประเด็นเดียวกัน คือ ความสนใจในด้านการวิ่ง ซึ่งภายหลังได้หาแนวร่วมและร่วมกันพัฒนาเครือข่าย ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิ การซ้อมวิ่ง การจัดงานวิ่งเพื่อการกุศล รวมไปถึงการทำกิจกรรมเพื่อสังคมผ่านการวิ่ง ในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายมีทั้งในรูปแบบแนวดิ่งและแนวราบ แต่โดยส่วนใหญ่จะเน้นความสัมพันธ์ในรูปแบบแนวราบที่ไม่เป็นทางการ เพราะกลุ่มนักวิ่งมาราธอนเป็นผู้ที่รักอิสระ มีลักษณะนิสัยเอื้ออาทร ชอบช่วยเหลือ มีความเป็นกันเอง ส่งผลให้สมาชิกในเครือข่ายอยู่กันแบบพี่น้อง ถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่เน้นการบังคับกัน เน้นความเท่าเทียม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงมีการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ให้กันอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ลักษณะการดำเนินงานของสมาชิกในเครือข่าย โดยส่วนใหญ่เน้นการทำงานในแนวราบในรูปแบบลักษณะการดำเนินงานที่ไม่เป็นทางการ ส่งผลให้เน้นการทำงานด้วยจิตอาสาตามความถนัดของสมาชิก โดยทำงานร่วมกันบนพื้นฐานการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน มากกว่าการทำงานแบบสายการบังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อรักษาบรรยากาศของการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการจำแนกประเภทเครือข่ายตามแนวคิดของ (Apakaro, 2004, pp. 85-97) ที่กล่าวว่า เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม เป็นเครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่ม โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการสร้างโอกาสและการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้กิจกรรมการทำงานของเครือข่ายเชิงประเด็นนั้น ส่วนใหญ่จะมีลักษณะการทำงานแบบแนวราบ เพราะเกิดจากความสนใจในประเด็นเดียวกัน ในขณะที่ความสัมพันธ์มีทั้งแนวดิ่งและแนวราบ

ในส่วนกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนก่อตั้งเครือข่าย 2) ขั้นตอนดำเนินการ 3) ขั้นตอนพัฒนาและรักษาเครือข่าย และ 4) ขั้นตอนขยายเครือข่าย ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดของ (Nirathon, 2000, pp. 36-41) ที่ได้จำแนกกระบวนการสร้างเครือข่ายออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย (Realization) เพื่อที่ทำงานให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งพิจารณาองค์การต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเข้าเป็นเครือข่ายในการทำงาน 2) ขั้นการติดต่อกับองค์การที่จะเป็นสมาชิกหรือภาคีเครือข่าย (Courtship) ซึ่งเป็นความต้องการและอยากที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน โดยจะต้องสร้างความคุ้นเคย และการยอมรับ รวมทั้งความไว้วางใจ 3) ขั้นการสร้างพันธะกรณีร่วมกัน (Commitment) เป็นการสร้างความผูกพัน ตกลงที่จะทำงานร่วมกัน โดยกลุ่มจะต้องมีความรู้เพียงพอที่จะทำกิจกรรม จึงต้องเสริมความรู้ที่จำเป็น อาจมีการแลกเปลี่ยนทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย 4) ขั้นการพัฒนาความสัมพันธ์ (Building) เป็นสร้างผลงานรูปธรรมร่วมกัน โดยมีการแบ่งปัน ใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีการตกลงในเรื่องการบริหารจัดการเครือข่าย กำหนดกิจกรรมและบทบาท มีการปรับกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อประโยชน์ของเครือข่าย และ 5) ขั้นการเรียนรู้ร่วมกันและขยายผล เมื่อผลงานรูปธรรมของเครือข่ายปรากฏชัดเจนก็จะทำให้ความสัมพันธ์ในเครือข่ายแน่นแฟ้นมากขึ้น อยากที่จะเรียนรู้ร่วมกัน และขยายกิจกรรมหรือขยายกลุ่มออกไป

สำหรับผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง ทั้งนี้พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ (Apakaro, 2004, p. 106) ที่กล่าวถึงผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคม โดยแบ่งผลของเครือข่ายออกได้เป็น 3 ด้านเช่นเดียวกัน ได้แก่ 1) ด้านสังคม ก่อให้เกิดผลในด้านการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ หลังจากที่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการทำงานร่วมกัน โดยกระบวนการเรียนรู้นั้นช่วยให้บุคคลและองค์กรได้มีการปรับตัวในการแสวงหาความรู้ใหม่ และแนวร่วมใหม่อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งก่อให้เกิดเวทีกลางในการประสานงานร่วมกัน กล่าวคือ เครือข่ายทางสังคมเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการประสานความเข้าใจระหว่างกันในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ อันจะส่งผลให้เกิดความช่วยเหลือกันในด้านสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายจึงถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของเครือข่ายในการที่จะร่วมกันพัฒนาและจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งนี้หากมีการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมก็จะนำมาซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นของเครือข่ายและท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย และ 3) ด้านการเมือง กล่าวคือ การมีเครือข่ายจึงเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา เพราะเป็นการระดมความคิดเห็น และความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งถ้าไม่มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายแล้ว โอกาสในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นอาจไม่ได้รับการตอบสนองเพราะขาดแนวร่วมในการดำเนินงาน อีกทั้งทำให้เกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย โดยเครือข่ายสามารถที่จะเป็นผู้ปลุกกระแสบางเรื่อง เพื่อปลุกให้สังคมเกิดความตื่นตัวในเรื่องนั้น ๆ

จากผลการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เนื่องจากปัจจุบันการวิ่งได้รับกระแสความนิยมมาก แต่การศึกษาเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนยังไม่เป็นที่กว้างขวาง ดังนั้นผู้วิจัยคาดหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลการศึกษาไปเป็นแนวปฏิบัติในการกำหนดนโยบาย หรือวางแผนการบริหารจัดการเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน รวมถึงเครือข่ายอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะเครือข่ายทางสังคมเปรียบเสมือนตาข่ายที่ร้อยรัดเชื่อมโยงบุคคล กลุ่ม และองค์กรเข้าด้วยกัน ซึ่งในปัจจุบันเครือข่ายทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการทำงานของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เมื่อมีการเกิดขึ้นของเครือข่ายทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายประเภทใดก็ตาม เครือข่ายในแต่ละประเภทนั้นจะต้องมีกระบวนการทำงานของเครือข่าย ซึ่งสิ่งที่ได้รับนอกเหนือจากผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้แล้ว ในอีกแง่มุมหนึ่งเครือข่ายทางสังคมจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่าย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา เกิดการพึ่งพาตนเองรวมไปถึงเกิดอำนาจหรือพลังในการต่อรอง ซึ่งท้ายที่สุดแล้วเครือข่ายทางสังคมอาจก่อให้เกิดกระบวนการผลักดันในเชิงนโยบายที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐบาลควรกำหนดนโยบายปรับปรุงสถานที่ออกกำลังกายให้มีความพร้อมและเหมาะสมทั้งในด้านความปลอดภัยและด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การจัดเจ้าหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัยให้เหมาะสมกับขนาดของสถานที่ ความสว่างของไฟฟ้าในเวลากลางคืน ความเพียงพอของจำนวนห้องสุขา ความพร้อมของอุปกรณ์ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนและส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางสังคมจากการเล่นกีฬาประเภทอื่น ๆ

2) รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการลดหย่อนภาษีจากการซื้อสินค้าเกี่ยวกับการออกกำลังกายและอุปกรณ์กีฬา เพื่อดึงดูดให้ประชาชนหันมาใส่ใจในการดูแลสุขภาพด้วยการออกกำลังกายที่มากขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมจากการเล่นกีฬาได้

3) รัฐบาลควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่สนับสนุนให้เกิดเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเครือข่ายทางสังคม เพื่อกระตุ้นให้เครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ เกิดการจัดการความรู้ อันจะนำไปสู่การสร้างให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งถัดไป

1) ควรศึกษาเครือข่ายทางสังคมผ่านกีฬาประเภทอื่น ๆ เช่น กอล์ฟ แบดมินตัน เทนนิส บาสเกตบอล เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในต่อยอด พัฒนา และปรับปรุงให้เครือข่ายทางสังคมต่างๆ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายประเภทต่าง ๆ เพื่อต่อยอดการพัฒนานโยบายในการสนับสนุนเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

3) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการสนับสนุน ส่งเสริม และการพัฒนางานเครือข่ายทางสังคมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- Aieophuket, C. (2014). Application of Analytical Hierarchy Process for Investigating Satisfaction Factors in Organizing a Marathon Running Event. [in Thai]. Kasetsart University, Bangkok.
- Apakaro, S. P. (2004). Network: Nature Knowledge and Management. Bangkok: [in Thai]. Duan Tula Printing House.
- BLT Bangkok, (2017). National Economic and Social Development Board. [in Thai]. Retrieved from <http://www.bltbangkok.com/CoverStory>
- Budsriha, P. (2014). Network construction and network management in the dissemination of Buddhism. Amphoe Thung Saliam Sukhothai Province. [in Thai]. National Institute of Development Administration, Bangkok.
- Chanongsri, S. (interviewed, December 9, 2017)
- Chareonwongsak, K. (2000). Network Management: Key Strategies for the Success of Educational Reform. Bangkok: [in Thai]. Future Institute for Development Studies.

- International Association of Athletics Federations (2015). Participant Statistics. [in Thai]. Retrieved from http://www.chombuengmarathon.com/th/past_static
- Jantawong, S. (interviewed, October 25, 2017)
- Jiroajvanichakorn, R. (interviewed, November 24, 2017)
- Kaikaew, T. (2013). The Social Network-Making: A Case Study of Amateur Soccer Players in the Northern Bangkok Area. [in Thai]. National Institute of Development Administration, Bangkok.
- Keawthep, K. (1995). Community Cultural Work Tool. Bangkok: [in Thai]. Catholic Council of Thailand for Development.
- Kongmalai, A. (interviewed, April 5, 2018)
- Lertsukittipongsa, P. (interviewed, December 5, 2017)
- Nateethanasarn, K. (interviewed, December 7, 2017)
- National Statistical Office (2008). The 2007 Exercise Behavior Survey. [in Thai]. Retrieved from <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/survey/excerRep50.pdf>
- Nirathon, N. (2000). Networking: Some Considerations. Bangkok: [in Thai]. Thammasat University.
- Ponsri, S. (2007). Learning Network in Community Development. Bangkok: [in Thai]. I.O. Printing House.
- Rangsom, P. (2009). Marketing and opportunities of bamboo wicker housewife group Rai Lak Thong Phanat Nikhom Chonburi. [in Thai]. National Institute of Development Administration, Bangkok.
- Ratnatilaka Na Bhuket, P. (2009). Organization and management. Nonthaburi: [in Thai]. Think Beyond Book.
- Samutthong, I. (interviewed, October 17, 2017)
- Sangkapo, S. (interviewed, October 25, 2017)
- Saonuam, P. (interviewed, January 31, 2018)
- Somsiriwong, K. (1989). Group and group work in general promotion principles. Bangkok: [in Thai]. Kasetsart University Promotion and Training Center.
- Supasap, T. (interviewed, October 10, 2017)
- Techaatik, S. et al (1994). Potential and network of villager's leaders, guides and directions for developing villagers' leaders to solve rural problems. Bangkok: [in Thai]. Chareon Kampim.
- Tiammek, N. (interviewed, November 14, 2017)
- Vilairat, P. (2014). Sport for Health: How Good for Us. [in Thai]. Retrieved from <https://www.pantown.com/group.php?display=content&id=36749&name=content70&area3>
- Viset, S. & Boonserm, N. (2004). Community watershed management. Bangkok: [in Thai]. Duan Tula Printing House.

วารสาร
พัฒนา
สังคม
JSD